

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: קיץ תשי"ע, 2010
מספר השאלון: 904441
לנבחנים אקסטרניים – 05
נספח: תכנית הלימודים (לשאלון 05 בלבד)

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים ושלושה רבעים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה המישה פרקים.

- פרק ראשון – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)
- פרק שני – סיפור קצר
- פרק שלישי – דרמה
- פרק רביעי – רומאן ונובלה
- פרק חמישי – שיר שלא נלמד

משלושת הפרקים הראשונים יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (כל פרק – 28 נקודות).
הפרק הרביעי (רומאן ונובלה – 28 נקודות) והפרק החמישי (שיר שלא נלמד – 16 נקודות) הם **חובה**. עליך לענות על השאלות שבהם לפי ההוראות בכל פרק.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.

- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
- (2) חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
- (3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
- (4) שים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רשום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

שים לב! אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתי שאלות:
על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 1-4),
ועל שאלה אחת משירת המאה ה-20 (שאלות 5-16).
(לכל שאלה – 14 נקודות; סה"כ – 28 נקודות)

שירת ימי הביניים

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כְּתַמְר אֶת בְּקוֹמְתָךְ / שלמה אבן-גבירול

כְּתַמְר אֶת בְּקוֹמְתָךְ / וְכַשְׁמֶשׁ בִּיפְתָךְ,
חֲשַׁבְתִּיךְ בַּעֲלַת צֶדֶק / אֲבִיגַיִל בְּצַדְקָתָךְ –
מִצְאָתִיךְ כִּי תִרְגְּמִי / פְּאִיזָבֵל בְּרִשְׁעָתָךְ.
כְּלִילַת הַזֶּדֶק, יִפֹּת מִרְאֵת / אֲנִי חוֹלָה בְּאֵהֶבְתָּךְ,
וְהַעֲלִי מִשְׁאוֹל נַפְשִׁי / וְאַל אָמוֹת לְעַמְתָּךְ!

היחס של הדובר לנמענת מוצג בשיר זה באמצעות ניגודים והפלות (הפרזות).
תאר את היחס של הדובר לנמענת. הצג ניגוד אחד ושתי הפלות, והסבר כיצד הם משקפים יחס זה.

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הַתְּקַבְּצוּ, כִּי הַזְּמַן תָּמִים / שמואל הנגיד

הַתְּקַבְּצוּ, כִּי הַזְּמַן תָּמִים / עֲתָה כְּקוֹ לִילוֹת כְּקוֹ יָמִים,
וְרֵאוּ פְּנֵי אֶרֶץ אֲשֶׁר לְבִשָּׁה / סוּתֵי בְּנוֹת מְלֶךְ מְרַקְמִים,
וְשָׁתוּ דְמֵי עֵינַב עָלֵי וְרֵד / צִצְיוֹ כְּשֶׁנִּי אוֹ כְּמוֹ דְמִים,
וְרֵאוּ פְּנֵי עָלְיוֹ אֲשֶׁר צָמְחוּ / יַחְדוֹ מִחֲבָרִים וּמִתְאִימִים –
כְּפִנֵי יִפֹּת תֹּאֵר מְבִשְׂמִים / דְּבִקוֹ אֵלַי פְּנִים מְאֻדְמִים.

הצבע האדום המוזכר בשיר מופיע בגלוי ובמרומז.
הצג את הופעותיו השונות של צבע זה בשיר, והסבר את תרומתו להבנת המשמעות של השיר וליצירת האווירה שבו.

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מת אב ומת אלול / שמואל הנגיד

מת אב ומת אלול ומת חמם, / גם נאסף תשרי ומת עמם,
באו ימי הקור, והתירוש / אדם וקולו בפלי דמם.
לכן, ידידי, סב אלי רעים, / כל איש ואיש יעש אשר זמם!
אמרו: חנה עבים בהגשימם / ושמע שמי מרום בהרעימם!
וראה כפור ולשון מדורה – זה / ירד חנה יצל ויתרומם.
קומה, שתה בכוס ושוב ושתה / בכד, ובלייל וגם יומם!

ציין והסבר את תיאורי הזמן בשיר.

הסבר את תרומתם לעיצוב המשמעות של השיר כשיר יין.

/המשך בעמוד 4/

שירת ביאליק

4. לפניך שני שירים מאת ביאליק, ואחריהם שאלה. קרא את השיר שלמדת, וענה על השאלה.

לא זכיתי באור מן ההפקר

לא זכיתי באור מן ההפקר,
אף לא בא לי בירשה מאבי,
כי מסלעי וצורי נקרתי
ונחצבתיו מלכבי.

ניצוץ אחד בצור לבי מסתתר,
ניצוץ קטן – אף כלו שלי הוא,
לא שאלתיו מאיש, לא גנבתיו –
כי ממני ובי הוא.

ותחת פטיש צרותי הגדולות
כי יתפוצץ לבבי צור עז,
זה הניצוץ עף, נהו אל-עיני,
ומעיני – לחרותי.

ומחרתי יתמלט ללבבכם,
ובאור אשכם הצתתי, יתעלם,
ואנכי בחלבי ובדמי
את הבערה אשלם.

זריתי לרוח אנחתי

זריתי לרוח אנחתי
וירנה החול דמעת עיני;
הרות! אם תמצא את-אחי
אמר-לו – אוד עשן הגני.

אמר-לו: בני נבע מקור אורה –
וייבש גטפים גטפים;
בלבבי שלהבת יקדה –
ותדעך רשפים רשפים.

ועתה מעיני כמו פצע:
רק שותת ומטפטף לפעמים;
ולבבי עוד יעשן במסתר
מגולל באפר ובדמים –

המשורר בשיר מביע תסכול ואכזבה. הסבר את הגורם או את הגורמים לתחושות אלה,
ואת תרומת ציורי הלשון לעיצובם.

שירת המאה ה-20

שירי רחל

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

רק על עצמי / רחל

רק על עצמי לספר ידעתי.
צר עולמי פעולם נמלה,
גם משאי עמסתי כמוה
רב וכבד מקתפי הדלה.

גם את דרכי — כדרךך אל צמרת —
דרך מכאוב ודרך עמל,
יד ענקים ודונה ובוססת.
יד מתבדחת שמה לאל.

כל ארחימי הליו והדמיץ
פחד טמיר מנד ענקים.
למה קראתם לי חופי הפלאו
למה פזבתם, אורות רחוקים?

המשא והמסע — כיצד הם משקפים את עולמה של המשוררת בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

זמר נוגה / רחל

התשמע קולי, רחוקי שלי,
התשמע קולי, באשר הנך —
קול קורא בעו, קול בוכה בדמי
ומצל לזמן מצוה ברכה?

תבל זו רצה ודרכים בה רב.
נפגשות לדמי, נפרדות לעד.
מבקש אדם, אך כושלות רגליו,
לא יוכל למצא את אשר אבד.

אתרון ימי פבר קרוב אולי,
פבר קרוב היום של דמעות פרידה,
אתקה לך עד יכבו חיי,
פתחות רחל לדודה.

שיר זה משקף מתח בין תקווה לייאוש.

הסבר והדגם כיצד מתח זה בא לידי ביטוי בשיר. בתשובתך התייחס גם לתרומה של
הארמו המקראי בשיר לעיצוב מתח זה.

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מנגד / רחל

קשוב הלב. האזן קשבת:
הבא? היבוא?
בכל צפיה
יש עצב נבו.

זה מול זה — החופים השנים
של נחל אחד.
צור הגורה:
רחוקים לעד.

פרש פנים. ראה מנגד.
שמה — אין בא.
איש ונבו לו
על ארץ רפת.

בשיר זה מתואר מצב של כמיהה וציפייה.

הסבר והדגם כיצד מצב זה מתואר בשיר. בתשובתך התייחס גם לשתיים מדרכי עיצובו בשיר.

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פְּגִישָׁה חֲצִי פְּגִישָׁה / רחל

פְּגִישָׁה, חֲצִי פְּגִישָׁה, מִבֵּט אֶחָד מְהִיר,
קִטְעֵי נִיבִים סְתוּמִים — זֶה זֵי...
וְשׁוֹב הַצִּיף הַלֵּל, וְשׁוֹב הַפֶּל הַסְּעִיר
מִשְׁבֵּר הָאֲשֵׁר וְהַדְּוִי.

אִף סֶכֶר שְׂכָחָה — בְּנִיתִי לִי מְגוֹן —
הִנֵּה הָיָה כְּלֹא הָיָה.
וְעַל בְּרִכְי אֶכְרַע עַל שְׂפַת אָגַם סוֹאֵן
לְשֵׁתוֹת מִמֶּנּוּ לְרִוְיָה ז

הסבר את שתי השורות הפותחות את הבית השני בשיר, ואת הקשר שלהן לחוויה המתוארת בשיר כולו.

שירי זלדה

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

צפּוֹר אַחוּזַת קֶסֶם / זלדה

כְּאֲשֶׁר הַגּוֹף הִרְף
מִט לִנְפֹל
וְהוּא מְגַלֵּה חֲרָדְתוֹ מִפְּנֵי הַקִּץ
לִנְשֻׁמָּה,
מִצְמִיִּים עֵץ הַשְּׂגֵרָה הַנְּמוּף
שְׂאֵבֶק אֶכְלוּ
עֲלִים יִרְקִים פְּתֹאֵם.
כִּי מְרִיחַ הָאֵין יִפְרִיחַ
הַדּוֹר נֹאֵה
וּבְצִמְרָתוֹ צִפּוֹר
אַחוּזַת קֶסֶם.

הסבר והדגם כיצד הלשון הציורית מעצבת את התהליך הנפשי המובע בשיר.

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרינו.

כֹּאֲשֶׁר הָיִיתָ פֹּה / זלדה

כֹּאֲשֶׁר הָיִיתָ פֹּה
וּמִבְּטֶד הַחֹם מִגֵּן עָלַי
וּמִחֻשְׁבוֹתַיִנִי נוֹגְעוֹת
פָּתַע
בְּנֶף אֶל בְּנֶף.

כֹּאֲשֶׁר הָיִיתָ עִמָּדִי
בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים הַחוֹלְפִים
הָיוּ הַקִּירוֹת בְּנֵי-בֵית קְשִׁישִׁים
שֶׁסָּפְרוּ מַעֲשִׂיֹת עֲתִיקוֹת
בְּעֶרֶב
כֹּאֲשֶׁר שְׁתִּינּוּ תָהּ.

עֲכָשׂוּ הַקִּירוֹת אֵינָם מַחֲסֵה
הֵם הִסְתַּגְּרוּ בְּשֵׁתִיקוֹתָם
וְלֹא יִשְׁגִּיחוּ בְּנִפְלִי
עֲכָשׂוּ הַקִּירוֹת סִיד וּמֵלֵט
יִסוֹד זֶר
חָמַר לֹא עוֹנָה בְּמוֹת.

הסבר והדגם כיצד המשוררת מבטאת בשיר זה את תחושת האבל ואת הבדידות
האופפת אותה.

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שני יסודות / זלדה

הִלְהֵבָה אוֹמֶרֶת לְבְרוּשׁ
כְּאִשֶׁר אָנִי רוֹאָה
כְּמָה אַתָּה שְׂאֵנָן
כְּמָה עוֹטָה גְאוּן
מִשְׁהוּ בְתוֹכִי מִשְׁתּוֹלֵל
אִיךְ אֶפְשֶׁר לְעִבֵר אֶת הַחַיִּים
הַנּוֹרְאִים הָאֵלֶּה
בְּלִי שְׂמֵץ שֶׁל טְרוֹף
בְּלִי שְׂמֵץ שֶׁל רוֹחַנִיּוֹת
בְּלִי שְׂמֵץ שֶׁל דְּמִיוֹן
בְּלִי שְׂמֵץ שֶׁל חֲרוּת
בְּגֵאוּהַ עֲתִיקָה וְקוֹדֶרֶת.
לוֹ יִכְלְתִי הַיִּיְתִי שׁוֹרְפֶת
אֶת הַמִּמְסָד
שְׂשֵׁמוֹ תְּקוּפוֹת הַשָּׁנָה
וְאֵת הַתְּלוּת הָאֲרוּרָה שֶׁלֶךְ
כְּאֲדָמָה, כְּאוֹיֵר, כְּשֶׁמֶשׁ, כְּמִטָּר וּכְטַל.
הַבְּרוּשׁ שׁוֹחֵק,
הוּא יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טְרוֹף
שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲרוּת
שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דְּמִיוֹן
שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוֹחַנִיּוֹת
אֶךְ הַשְּׁלֵהֶבֶת לֹא תִכֵּן
הַשְּׁלֵהֶבֶת לֹא תֵאֱמִין.

הלהבה מותחת ביקורת חריפה על הברוש, אך למעשה משתמעת מהשיר ומהמבנה שלו ביקורת על הלהבה עצמה. דון בטענה זו. הסבר והדגם את דבריך.

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כָּל שׁוֹשְׁנָה / זלדה

כָּל שׁוֹשְׁנָה הִיא אֵי
שֶׁל הַשְּׁלוֹם הַמְּבֻטָּח,
הַשְּׁלוֹם הַנְּצָחִי.

בְּכֹל שׁוֹשְׁנָה מִתְגַּוְרְרֶת
צְפוּרַת סְפִירִית
שֶׁשְׁמָה "וְכַתְּנוּ".

וְנִדְמָה
כִּי קָרוֹב
אוֹר הַשׁוֹשְׁנָה,
כִּי קָרוֹב
נִיחוּחָהּ,
כִּי קָרוֹב
שֶׁקֶט הַעֲלִים,
כִּי קָרוֹב
אוֹתוֹ אֵי –
קַח סִינָה
וְחַצְּהָ אֶת יָם הָאֵשׁ.

השיר יוצר אווירה של אגדה שמסתורין אופף אותה.

הסבר והדגם כיצד נוצרת אווירה זו בשיר, ומהי תרומתה לבניית משמעותו.

שירי נתן זך

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אני שומע משהו נופל / נתן זך

אני שומע משהו נופל, אמר הרות.
שום דבר, זה רק הרות, הרגיזה האם.

גם אתה אשם וגם הוא אשם, פסק השופט לנאשם.
אדם הוא רק אדם,
הסביר הרופא לבני המשפחה הנדהמים.

אבל מדוע, מדוע, שאל את עצמו הנער,
לא מאמין למראה עיניו.

מי שאינו גר בעמק גר בקר,
קבע המורה לדיצת הארץ
ללא קשי נזר.

אבל רק הרות ששמת את התפוח הוא זכר
מה שהעלימה מבנה האם:

שלעולם, לעולם, לעולם לא יהיה לו מנחם.

שיר זה מבטא את עמדת המשורר בנוגע לאופן שבו בני אדם משתמשים במילים.
מהי עמדתו, וכיצד היא באה לידי ביטוי בשיר כולו? הסבר והדגם את דבריך.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

שימו לב לסגל הרועד / נתן זך

שימו לב לסגל הרועד,
מששו את הרוח, היטב
געו בעץ. הוא ירק ובצמרת
מוריק עוד יותר והגע
מאכל מעט אף עודו אוכל בכל פה
את לשד האדמה שאינה
נראית כאן לעין בעיר.
שימו לב, מששו, געו היטב. כפלים
לשאף את האור, להאיר
כל ענן. הוא עובר. והלילה
לא יאחר.

מה מייצג העץ בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

בתשובתך התייחס גם לזיקה של העץ לעצמים אחרים המוזכרים בשיר.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

צפור שניה / נתן זך

ראיתי צפור רבת יפי.
הצפור ראתה אותי.
צפור רבת יפי כזאת לא אראה עוד
עד יום מותי.

עבר אותי אז רטט של שמש.
אמרתי מלים של שלום.
מלים שאמרתי אמש
לא אמר עוד היום.

שיר זה משקף את התובנה של המשורר על הזמן החולף.

הסבר והדגם כיצד מעוצבת תובנה זו בשיר.

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

נגד פרדה / נתן זך

החיט שלי הוא נגד פרדה.
לכו. כד אמר, לא יסע עוד, אינו
רוצה להפרד מבתו היחידה. הוא בהחלט
נגד פרדה.

פעם נפרד מאשתו ואותה
שוב לא ראה (אאושויץ). נפרד
משלש אחיותיו ואף אותן
לא ראה (בוכנאלד). פעם
נפרד מאמו (אביו מת בשיבה
טובה). עכשו הוא
נגד פרדה.

בברלין הוא היה
מודעו וידירו של אבי. הם בלו בנעימים
בברלין הקיאה. אותה תקופה
חלפה, ארורה. מעתה
לעולם לא יסע. הוא
בהחלט
(אבי מת בינתיים)
נגד פרדה.

הסבר את הקשר בין חוויות קשות שחווה החייט בעבר לפי השיר, ובין התנהגותו ורגשותיו
בהווה. בתשובתך התייחס גם לשתי דרכים המעצבות קשר זה.

פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מהשאלות 17-19 (לכל שאלה – 14 נקודות).

שים לב: בשאלות 17-18, אין לענות על פי סיפורים קצרים מאת ש"י עגנון.

17. על אף ההיקף המצומצם של הסיפור הקצר הוא מאפשר למחברו להציג תמונת עולם מורכבת. תמונת עולם זו נבנית באמצעים שונים כמו שיח פנימי, חלומות, עיצוב סביבה, ניגודים, אנלוגיות, מוטיבים, סמלים.
הסבר כיצד שניים מאמצעים אלה תורמים לבניית מציאות אנושית מורכבת בסיפור קצר שלמדת.

18. בחר בסיפור קצר שלמדת שבמרכזו דמות המתקשה להתמודד עם נסיבות חייה או עם המקובל בסביבתה.
במה מתבטאים קשייה של הדמות, כיצד היא מתמודדת אתם, ומה אפשר ללמוד מכך על החברה הסובבת אותה? הדגם את דבריך.

"חיזו בטטה" / סמי ברדוגו

19. תאר את היחס המורכב של אדוארד לאמו ואת אופי הקשר ביניהם, והסבר כיצד הם משפיעים על תהליך ההתבגרות שלו.

פרק שלישי – דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מהשאלות 20-21 (28 נקודות).

שיום לב: בשאלות 20-21 אפשר לענות רק על פי מחזה מודרני (מחזה מהמאה ה-19 או מהמאה ה-20).

20. ברבים מן המחזות המודרניים הדיאלוגים ממחישים דווקא היעדר קשר אמתי בין הדמויות. תאר שני דיאלוגים מהמחזה המודרני שלמדת, והסבר כיצד כל אחד מהם ממחיש את היעדר הקשר האמתי בין הדמויות.

21. שינויים היסטוריים, שינויים חברתיים או שינויים בחיים מאלצים יחידים או קבוצות לבחון מחדש את זהותם, את תפיסת עולמם ואת היחסים שלהם עם הסביבה שבה הם חיים. הסבר קביעה זו על פי המחזה המודרני שלמדת. בסס את תשובתך על שתי דוגמאות מהמחזה.

פרק רביעי – רומאן ונובלה

שיום לב: פרק זה הוא חובה.

מפרק זה ענה רק על אחת מהשאלות 22-25 (28 נקודות).

הדבר / אלבר קאמי – שאלות 22-23

22. "בן אדם הוא לא רעיון", אומר רייה.

הסבר כיצד אמירה זו משקפת את דמותו של רייה. בסס את תשובתך על שני אירועים מהרומאן שממחישים אמירה זו.

23. הנסיבות הקיצוניות והאימות המתוארות ברומאן **הדבר** מעמידות למבחן יחסי אנוש נעלים כמו אהבה, ידידות, נאמנות והיחלצות לעזרה. הסבר והדגם קביעה זו. בתשובתך התייחס למעשיהן ולדבריהן של שתי דמויות מהרומאן.

שים לב: בשאלות 24-25 אֵין לענות על פי הדבר מאת אלבר קאמי.

רומאן עברי, נובלה עברית, רומאן מתורגם, נובלה מתורגמת – שאלות 24-25

24. הסבר כיצד עיצוב הדמויות ותיאור היחסים ביניהן משקפים סוגיות חברתיות או ערכיות

ברומאן או בנובלה שלמדת. בתשובתך התייחס לשת סוגיות.

25. ברבים מן הרומאנים והנובלות מתוארות דמויות הנתפסות כ"אחרות" על ידי החברה שבה

הן חיות. בחר בדמות אחת כזאת מרומאן או מנובלה שלמדת, הסבר במה דמות זו נתפסת

כ"אחרת", ותאר את מערכות היחסים שלה עם הסובבים אותה.

פרק חמישי – שיר שלא נלמד

פרק זה הוא חובה – ענה על שאלה 26 (16 נקודות).

26. קרא את השיר שלפניך מאת עינה ארדל, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחרי.

בית 1 בכיורים כבר מצטברים כלי האכל העזובים,

ועל המרצפות מתעוררות שירות של נמלים להמשיך את המצער,

ובין בני המניח ראש על השלחן ליד שלי

נבצע מרחק כמו פרוסה של לחם.

בית 2 ברוך אותו בברכה של האבות,

ברוך אותו בברכה של הגברים,

כמוה לא אוכל לתת לו.

בית 3 אכל להאפיל על להייו נשיקות של צפרים,

אהבה של בקר, צמיד על הזרוע

ובני יזלג אל השנים שלו

כמו מי סבר.

(מתוך ספר השירים שירי אהבה לימים רעים, 2008)

בשיר יש גילויים של קרבה ושל ריחוק בין אם לבנה.

א. כיצד גילויים אלה מעוצבים בכל אחד משלושת בתי השיר? נמק והדגם את דבריך.

(10 נקודות)

ב. הסבר את תפיסת האימהות בשיר כפי שהיא עולה מגילויים אלה. (6 נקודות)

בהצלחה!